

## **Anotace rozsudku ze dne 17. dubna 2012 ve věci č. 20071/07 – *Piechowicz proti Polsku***

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že neuspokojivé podmínky režimu „nebezpečného obviněného“ ve věznici (zejména osobní prohlídky a automatické přikládání pout) ve svém souhrnu překročily míru strádání, která je nevyhnutelně spojená s odnětím svobody, a proto došlo k porušení článku 3 Úmluvy. Soud dále shledal, že délka vyšetřovací vazby stěžovatele byla nepřiměřená a tedy v rozporu s čl. 5 odst. 3 Úmluvy, a že neumožnění nahlédnutí do spisu v řízení o zákonnosti vazby bez přijetí kompenzačních opatření porušilo zásadu rovnosti zbraní, čímž došlo k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Soud konečně shledal dvojí porušení článku 8 Úmluvy, a to z důvodu omezení návštěv a kontaktu s rodinou a cenzury stěžovatelovy korespondence s veřejnými orgány a jeho právním zástupcem. Soud přiznal stěžovateli přiměřené zadostiučinění za utrpěnou nemajetkovou újmu ve výši 18 000 eur.

### (i) Okolnosti případu

Proti stěžovateli byla v období mezi lety 2006 až 2011 vedena tři oddělená trestní řízení. V prvním trestním řízení byl obviněn z obchodování s drogami, pokusu o praní špinavých peněz a úvěrového podvodu, za které byl v roce 2011 odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání pět let a peněžitému trestu. Ve druhém řízení byl obviněn z loupeže, krádeže a omezení osobní svobody, ze kterých byl v roce 2009 zproštěn. Ve třetím trestním řízení byl obviněn ze založení a organizování zločinecké skupiny zaměřené na obchod s drogami, za které byl v roce 2011 odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání pět let a peněžitému trestu.

Od roku 2006 byl stěžovatel držen ve vazbě na základě důvodného podezření, že zmíněné trestné činy skutečně spáchal a vysoké pravděpodobnosti, že za ně bude odsouzen k citelnému trestu odnětí svobody. Vazba byla opakovaně prodlužována z důvodů závažné povahy trestných činů, ze kterých byl obviněn, jeho vedoucí role v organizované zločinecké skupině a obav, že by po propuštění mohl vyvíjet tlak na svědky a jinak ovlivňovat či narušovat průběh vyšetřování a řízení. Stěžovatel proti prodlužování vazby podal řadu opravných prostředků, kterým však z výše uvedených důvodů nebylo vyhověno.

Od října 2007 byl stěžovatel ve vazební věznici zařazen do režimu „nebezpečného obviněného“, a to z důvodu povahy a závažnosti činů, z nichž byl obviněn, nedostatku morálního charakteru, své vedoucí role v organizované zločinecké skupině a ochrany jiných obviněných i pracovníků věznice. Stěžovatel byl umístěn v cele pro nebezpečné vězně, která byla neustále monitorována a i mimo celu zůstal pod zvýšeným dohledem. Při opuštění cely musel nosit spojená pouta na ruku i nohu, vždy byl doprovázen dvěma vězeňskými strážci a musel se podrobit důkladné osobní prohlídce včetně prohlídky análního otvoru při každém opuštění a návratu do cely. Důvodnost zařazení stěžovatele do režimu nebezpečného obviněného byl přezkoumáván každé tři měsíce, avšak odůvodnění rozhodnutí o prodloužení bylo omezeno toliko na krátké shrnutí charakteru jeho obvinění.

V souvislosti s napadením zákonnosti vazby žádal stěžovatel opakovaně o povolení nahlédnout do vyšetřovacího spisu a pořídit si kopie dokumentů souvisejících s jeho držením ve vazbě, aby se mohl účinně hájit. Státní zástupce jeho žádost zamítl z důvodu probíhajícího vyšetřování a ochrany některých dosud nezveřejněných důkazů a tajných zdrojů informací.

Stěžovatel dále upozorňoval na probíhající cenzuru jeho korespondence s veřejnými orgány, mezinárodními organizacemi hájící lidská práva a jeho obhájcem.

Tvrzení stěžovatele a vlády se ohledně omezování návštěv rodiny lišily, bylo nicméně zjevné, že mu stěžovateli bráněno vídat svého syna v období mezi červnem 2006 a březnem 2007 a mezi říjnem a prosincem 2007. Dále bylo nesporné, že v období od června 2006 do září 2008 nesměl vídat svou družku, jelikož byla v probíhajícím řízení stíhána za pokus o praní špinavých peněz ze stěžovatelovy trestné činnosti. S postupem vyšetřování byl režim omezení návštěv zmírněn a v jeho závěru měl stěžovatel povolené návštěvy rodiny každý druhý týden.

### (ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

#### *a) K tvrzenému porušení článku 3 Úmluvy*

Před Soudem stěžovatel namítal, že automatické prodlužování režimu „nebezpečného obviněného“ a především některé jeho aspekty (izolace od okolního světa, neustálý dohled a monitoring a rutinní důkladné osobní prohlídky) dosáhly intenzity nelidského a ponižujícího zacházení.

Soud zdůraznil, že článek 3 ztělesňuje nejvýznamnější chráněné hodnoty demokratické společnosti a že mučení a nelidské a ponižující zacházení je absolutně zakázáno neohledně na chování dotčené osoby či povahu činu, který spáchala (*Labita proti Itálii*, č. 26772/95, rozsudek velkého senátu ze dne 6. dubna 2000).

Článek 3 Úmluvy smluvním státům ukládá zajistit, aby osoby vzaté do vazby či vykonávající trest odnětí svobody netrpěly a nestrádaly nad míru, která je nevyhnutelně spojená s pobytem ve věznici (*Valašinas proti Litvě*, č. 44558/98, rozsudek ze dne 24. července 2001). Státy mohou přikročit k zavedení přísnějšího režimu pro určitou skupinu vězňů v rámci zajištění veřejné bezpečnosti, musí však zajistit dodržování podmínek zajišťujících lidskou důstojnost a nezpůsobujících nadměrnou tíseň a strádání (*Van der Ven proti Nizozemsku*, č. 50901/99 rozsudek ze dne 4. února 2003). Přísnější režim může být prodloužen pouze na základě přesvědčivých důvodů, a musí být zamezeno svévoli a automatickému rutinnímu prodlužování.

V projednávané věci byl stěžovatel pod neustálým dohledem; při opuštění cely byl vždy doprovázen dvěma vězeňskými pracovníky a poután, jeho cela byla monitorována průmyslovou televizí, byl podrobován důkladným osobním prohlídkám a jeho kontakt s okolním světem byl přísně omezen. Soud konstatoval, že v obecné rovině může být důvodné, aby osoba podezřelá z členství v organizované skupině byla podrobena přísným bezpečnostním opatřením a režimu zvýšené izolace. Dále Soud připustil, že sledování chování obviněného prostřednictvím průmyslových kamer, ačkoliv narušuje jeho soukromí, není samo o sobě v rozporu s článkem 3 Úmluvy. V projednávané věci nicméně dlouhodobé (2 roky a 9 měsíců) používání všech přísných bezpečnostních opatření dle Soudu nebylo z následujících důvodů pro udržení bezpečnosti ve věznici nezbytné, a bylo tak v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

*V první řadě*, stěžovatel, byť nebyl v úplné izolaci, se nacházel v částečné sociální izolaci: byl umístěn do cely pro jednu osobu, návštěvy rodiny a právního zástupce měl jen zřídka, při denních vycházkách měl kontakt jen s dozorcí nikoli i s jinými obviněnými, mohl však sledovat televizi a navštěvovat knihovnu. Věznice mu nicméně nenabídla dostatečnou a nezbytnou duševní a fyzickou stimulaci a ani mu neposkytla smysluplnou odpověď na jeho opakované žádosti, což v něm muselo vyvolat pocity ponížení a bezmoci.

*V druhé řadě*, negativní důsledky sociální izolace byly prohloubeny rutinními přísnými bezpečnostními opatřeními. Stěžovatel byl při každém opuštění cely, a to i v rámci věznice, poután, aniž by pro takový postup, když byla použita i další bezpečnostní opatření, existovaly přesvědčivé důvody. Zejména však se stěžovatel přes všechna další přísná bezpečnostní opatření musel denně (v některých dnech i opakovaně) podrobit důkladné osobní prohlídce, včetně prohlídky análního otvoru. Jakkoli provádění důkladných osobních prohlídek může být v některých případech nutné k zajištění bezpečnosti ve věznici a předcházení trestné činnosti, jejich nezbytnost musí být vždy opřena o konkrétní a přesvědčivé bezpečnostní důvody či chování dotčené osoby. V projednávané věci vnitrostátní orgány takové důvody pro provádění těchto prohlídek po celou dobu aplikace přísného režimu neuvedly. Za těchto

okolností tedy dle Soudu muselo provádění důkladných osobních prohlídek ponížít stěžovatelovu důstojnost a vyvolat v něm pocity podřadnosti a utrpení.

*Konečně*, pravidelný tříměsíční přezkum nezbytnosti trvání přísného režimu byl čistě formální, jelikož příslušné orgány toliko opakovaly původní důvody pro umístění stěžovatele do přísného režimu a nezkoumaly negativní účinky, který přísný režim na stěžovatele měl, ani aktuální riziko stěžovatelova útěku.

Soud proto uzavřel, že kumulativní účinek výše uvedených faktorů na stěžovatele překročil nevyhnutelnou míru strádání a délka trvání a přísnost opatření nebyla přiměřená a nezbytná pro dosažení sledovaného legitimního cíle zajištění bezpečnosti. Došlo proto k porušení článku 3 Úmluvy.

#### *b) K tvrzenému porušení čl. 5 odst. 3 Úmluvy*

Stěžovatel dále namítal, že délka jeho pobytu ve vyšetřovací vazbě byla nepřiměřená (4 roky) a její prodlužování bylo založeno na nedostatečných důvodech.

Vnitrostátní orgány svá rozhodnutí o vazbě stěžovatele, kromě důvodného podezření, že stěžovatel spáchal trestnou činnost, z níž byl obviněn, opřely o čtyři hlavními důvody: závažnost činu, výši hrozícího trestu, složitost případu a snahu zabezpečit řízení proti obstrukcím a ovlivňování svědků.

Soud nepochybně, že na počátku trestního stíhání bylo s ohledem na povahu činu nezbytné umístit stěžovatele do vazby, avšak s postupem času prvotní důvody přestaly být dostačující a nebyly podloženy žádnými konkrétními obavami či hrozícím rizikem. Celková doba vazby tak překročila únosnou míru a došlo k porušení čl. 5 odst. 3 Úmluvy.

#### *c) K tvrzenému porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy*

Stěžovatel dále namítal, že v řízení o zákonnosti vazby nebyl dodržen princip kontradiktornosti a rovnosti zbraní, jelikož mu byl odepřen přístup k vyšetřovacímu spisu souvisejícímu s jeho držením ve vazbě.

Soud uvedl, že v řízení o zákonnosti vazby musí být zajištěna procesní rovnost mezi stranami, tedy státním zástupcem a zadrženou osobou. Rovnost zbraní je narušena pokud obviněný nemá přístup k dokumentům ze spisu, které jsou nezbytné pro zpochybnění zákonnosti vazby. Jakékoliv omezení práva nahlížet do spisu musí být v silně převažujícím veřejném zájmu a musí být vyváženo v takové míře, aby obviněnému zůstala možnost účinně napadnout a zpochybnit zákonnost vazby (*Schöps proti Německu*, č. 25116/94 rozsudek ze dne 13. února 2001). Stěžovateli bylo právo nahlédnout do spisu z bezpečnostních důvodů a zajištění nerušeného průběhu vyšetřování upřeno, aniž by příslušné orgány zvážily možnost toto omezení vyvážit nějakým jiným opatřením, například zpřístupněním pouze části dokumentu týkající se zákonnosti vazby. Došlo tedy k porušení čl. 5 odst. 4.

#### *d) K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy z důvodu omezení návštěv družky a syna*

Stěžovatel dále namítal, že dlouhotrvající přísná omezení návštěv jeho rodinných příslušníků, zejména syna a družky, porušila jeho právo na rodinný život.

Soud úvodem připomněl, že i v případech, kdy zákon nestanoví jasně rozsah a způsob výkonu uvážení při povolování návštěv, jsou příslušné orgány povinny rozhodnutí o odmítnutí či zákazu návštěvy odůvodnit, jinak je třeba jejich rozhodnutí považovat ze svévolné a tedy nikoli zákonné ve smyslu článku 8 Úmluvy (např. *Wegera proti Polsku*, č. 141/07, rozsudek ze dne 9. ledna 2010, § 74-75). V projednávané věci rozhodnutí o zákazu návštěv družky a syna stěžovatele obsahovalo určité důvody; Soud proto posuzoval, zda byly tyto důvody přiměřené a nezbytné v demokratické společnosti.

V této souvislosti Soud připustil nutnost bezpečnostních omezení z důvodu zajištění veřejné bezpečnosti a nerušeného trestního řízení, zejména při omezení návštěv stěžovatelovy družky, která patřila mezi další obviněné. V prvotní fázi řízení tak mohlo být nezbytné a opodstatněné i absolutně zamezit jakémukoliv kontaktu s družkou. S plynutím času a chováním stěžovatele však už nebyly původní důvody dostačující a vnitrostátní orgány byly povinny pečlivě zkoumat nezbytnost vyloučení jakéhokoli kontaktu stěžovatele s družkou.

Příslušné orgány nicméně nijak nezvážily možnost povolení návštěv družky, a to ani ve formě, která by nemohla ohrozit trestní řízení, například pod dohledem dozorce, či oddělené přepážkou zamezující přímý kontakt. Úplný zákaz návštěv družky po dobu více než dvou let tedy dle Soudu v projednávané věci nebylo možné považovat za nezbytný v demokratické společnosti a došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

Ohledně návštěv dětí ve věznici Soud připomněl, že vyžadují zvláštní přístup v zájmu ochrany dětí, a to s přihlédnutím k jejich věku, citovému a celkovému stavu a okolnostem navštívené osoby. V projednávané věci bylo s ohledem na věk syna nezbytné, aby byl doprovázen vhodnou osobou. S ohledem na nebezpečnosti stěžovatele bylo též nutné, aby byla přijata určitá bezpečnostní opatření. Jelikož se však vhodná osoba jako doprovod věznici přihlásila a neexistovaly žádné indicie, že by návštěva věznice mohla mít na dítě negativní účinky, byl úplný zákaz návštěv po dobu 9 měsíců a později dalších dvou měsíců nepřiměřený. I v tomto ohledu tedy došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

*e) K tvrzenému porušení článku 8 Úmluvy z důvodu cenzury korespondence*

Stěžovatel dále namítal, že cenzura jeho dopisů s veřejnými orgány, mezinárodními organizacemi a jeho obhájcem, bez ohledu na jejich obsah, porušila jeho právo na respektování soukromého života.

Soud uvedl, že ačkoliv mohou být určité nástroje pro kontrolu korespondence nezbytné ve veřejném zájmu, musí být v souladu se zákonem, musí sledovat legitimní cíl a být nezbytné v demokratické společnosti. Příslušné vnitrostátní zákony zaručovaly důvěrnost korespondence obviněného s vyšetřujícími orgány, ombudsmanem či mezinárodními organizacemi chránícími lidská práva. Orgány provádějící cenzuru tedy jednaly proti výslovnému zákonnému zakazu a porušily tak článek 8 Úmluvy.

Soud konečně připomněl privilegovaný vztah mezi obviněným a jeho obhájcem a zdůraznil jejich právo nerušeně komunikovat bez přítomnosti jiné osoby. Zadržení a cenzura jejich dopisů jsou možné pouze v krajním případě, pokud by existovalo důvodné podezření, že je toto privilegium zneužíváno a ohrožuje veřejnou bezpečnost. V projednávané věci Soud neshledal žádný důvod, že by komunikace stěžovatele s obhájcem představovala riziko pro veřejnou bezpečnost, a neshledal proto namítaný zásah za přiměřený. Došlo tedy k porušení článku 8 Úmluvy.